



Asociace  
pro mezinárodní  
otázky  
Association  
for International  
Affairs

# Research Paper 2/2010

Energetické vztahy mezi Českou republikou a Ruskou federací

—

Červenec 2010

## Energetické vztahy mezi Českou republikou a Ruskou federací

—

**Lukáš Tichý**

Tato studie je nezávislou analýzou autora. Názory vyjádřené v textu nemusí být nutně stanoviskem Asociace pro mezinárodní otázky.



Asociace  
pro mezinárodní  
otázky  
Association  
for International  
Affairs

# Research Paper 2/2010

Energetické vztahy mezi Českou republikou a Ruskou federací

–  
Červenec 2010

**Research paper prošel anonymním recenzním řízením.**



## Úvod

Když Česká republika začátkem roku 2009 převzala po Francii předsednictví v Radě Evropské unie, prvním problémem, který vedle konfliktu na Blízkém východě musela řešit, byl spor o ceny plynu mezi Ruskem a Ukrajinou. Plynový spor, jehož následkem se řada evropských států ocitla bez dodávek plynu, rozvířil v EU (včetně České republiky) opět debatu okolo důvěryhodnosti Ruska a Ukrajiny jako spolehlivých obchodních partnerů. Zároveň lednová plynová krize znovu nekompromisně odhalila evropskou slabinu v podobě závislosti na dovozu energetických surovin z Ruska, pokrývající pětinu respektive čtvrtinu spotřeby ropy a plynu EU (Tichý 2009c: 99).

Jak vyplývá z českých odborných studií, například Zajištění energetické bezpečnosti ČR nebo Zprávy Pačesovy komise, je závislost České republiky na ruských dodávkách ropy a zemního plynu poměrně vysoká (více jak  $\frac{3}{4}$ ). Postupy energetické politiky Ruské federace, mající za následek omezení nebo zastavení exportu energetických medií, negativně ovlivňují energetickou bezpečnost<sup>1</sup> (Pačesova Zpráva 2008: 192, Zajištění energetické bezpečnosti ČR 2006: 2).

Hlavním záměrem tohoto research paperu je vysvětlit, proč jsou některé kroky energetické politiky Ruské federace schopny ovlivňovat energetickou bezpečnost ČR.<sup>2</sup> Druhým cílem je analyzovat, jakými postupy může Rusko negativně působit a ohrožovat energetickou bezpečnost České republiky.

Příspěvek vychází z hypotézy, že je to asymetrická vzájemná závislost (asymmetric interdependence) mezi ČR a Ruskem, způsobená odkázaností ČR na dovozu ruských nerostných surovin (zejména ropy a plynu), která je zdrojem moci (power) a vlivu (influence) Ruska, prosazovaných prostřednictvím energetické politiky a má za následek citlivost (sensitivity) a zranitelnost (vulnerability) energetické bezpečnosti České republiky. K potvrzení nebo vyvrácení dané hypotézy budou v textu posouzeny následující otázky. Do jaké míry je Česká republika závislá na importu nerostných surovin z Ruska? Jaké implikace má ruská energetická politika pro energetickou bezpečnost ČR? Jaké jsou alternativní možnosti ČR ke zmírnění energetické závislosti na Rusku? Jakými opatřeními může ČR zlepšit svoji energetickou bezpečnost?

Z epistemologického hlediska, jímž se rozumí způsob, jakým poznáváme zkoumanou realitu, je v předkládané práci využito stanovisko explanatorní neboli vysvětlující, které spočívá

---

<sup>1</sup> Pojem energetická bezpečnost v současné době nemá ve vědecké literatuře univerzální výklad, ale existuje mnoho definic. Každá země si vykládá energetickou bezpečnost podle vlastních podmínek, např. producentské země kladou hlavní důraz na udržení stability poptávky po energetických surovinách, spotřebitelské státy zase požadují zajištění dostatečného objemu dodávek energie v dostupných cenách (Haghighi 2008: 480, Yergin 2006: 76).

<sup>2</sup> Problematika energetické bezpečnosti je v ČR formálně integrální součástí ekonomické dimenze Bezpečnostní strategie ČR z prosince 2003, která definuje pojem energetické bezpečnosti „jako žádoucí stav, aby byly státu, firmám a jednotlivým občanům zajištěny stabilní dodávky surovin a elektrické energie za přijatelnou cenu“ (Bezpečnostní strategie České republiky 2003: 15).



v odhalení kauzálních souvislostí ve studované realitě (Drulák 2008: 15-22). Pro dosažení explanatorních hodnot, jsou použity základní myšlenky teorie vzájemné závislosti (interdependence), která zkoumá vzájemnost spolupráce mezi státními aktéry (Keohane & Nye, 2001: 8). Následně jsou pomocí metody shody implikovány hlavní znaky a formy interdependence na současnou energetickou interakci mezi ČR a Ruskem za účelem zodpovězení první zkoumané otázky.

K odpovědi na druhou hlavní otázku budou analyzovány konkrétní rozhodnutí a projevy energetické politiky Ruska, například monopolizace ruského energetického sektoru, využívání energie jako politické zbraně, snaha Ruska o diverzifikaci odběratelů energie, které mohou nepříznivě ohrozit zajištění stabilních a plynulých dodávek energie do ČR. Současně se Moskva pokouší o vstup na nové energetické trhy a ovládnutí klíčových podniků spravujících přepravní sítě a zajišťujících těžbu a zpracování ropy a plynu druhých zemí. Jako hlavní nástroj pro analýzu zkoumaných dopadů se pokouším o uplatnění empiricko-analytické metody (Tichý 2009c: 100).

Podrobnějšímu zkoumání využití teorie vzájemné závislosti k definování současného rámce energetické interakce mezi ČR a Ruskem není v české ani evropské akademické literatuře prozatím věnována taková pozornost, jako například energetické spolupráci EU s Ruskem (Waisová eds. 2008, Aalto 2008, Haghighi 2007). Na téma energetická bezpečnost a závislost ČR na Rusku zatím vyšlo pouze několik příspěvků ve sbornících (Litera eds. 2006, Dančák eds. 2007, Prokop eds. 2008, Loužek eds. 2009), nebo jsou nové poznatky prezentovány prostřednictvím článků v odborných časopisech (Schneider 2006: 19 – 20, Zaplatílek 2007: 68 –71, Machálek 2009: 25 – 27, Kratochvíl a Kuchyňková 2009: 70 - 76). To lze vzhledem k aktuálnosti daného tématu považovat přinejmenším za nedostačující.

## **Teoretické přístupy k energetickým vztahům mezi Českou republikou a Ruskem**

K vymezení současného stavu energetických vztahů mezi Českou republikou a Ruskou federací a zjištění míry asymetričnosti či rovnosti ve vzájemných vztazích je třeba nejprve představit některé teoretické přístupy zabývající se otázkou spolupráce<sup>3</sup> a konfliktu v mezistátní interakci. Následně budou analyzovány jednotlivé varianty tzv. interdependence.

Podle neorealistickej teorie je řídicí princip mezinárodního systému decentralizovaný a anarchický, státy jsou odkázány pouze samy na sebe a proto posilují svoje vlastní

---

<sup>3</sup> O povaze spolupráce probíhá významná debata mezi neorealisty a neoliberály. Obě školy předpokládají, že státy se nacházejí v anarchickém mezinárodním prostředí a že jako racionální aktéři usilují o co nejučinnější prosazování vlastních zájmů (Baldwin 1993: 4-11).



zájmy, hlavně bezpečnost. Anarchie vytváří nejistotu a státy si nemohou navzájem důvěřovat, čímž je spolupráce nemožná. Státy také nejsou ochotny zapojit se do spolupráce, ze které budou jiné státy získávat více, neboť tato rozdílnost by mohla být později použita k útoku na druhou stranu.<sup>4</sup> (Powell 1994: 313, Waltz 1979: 103).

Naproti tomu neoliberalové na jednu stranu předpokládají, že mezinárodní systém je anarchický, ale na druhou stranu podle nich absence „world government“ nemusí automaticky znamenat vznik války; je pouze možným výsledkem<sup>5</sup> (Keohane 1993: 85, Keohane & Nye 2001: 10). Neoliberalové se zároveň snaží ukázat, že i za podmínek, které předpokládají realisté tj. anarchické uspořádání mezinárodního systému a stát jako nejvýznamnější aktér, jehož jednání je vedeno individualistickým zájmem, může docházet ke spolupráci<sup>6</sup> (Encyklopedie mezinárodních vztahů, 2009, s. 263, Keohane 1993: 87, Keohane 1986: 158).

Podobně defenzivní realisté a postklasičtí realisté nevylučují možnost spolupráce. Následně argumentují, že technologické, geografické a ekonomické reality jednájí jako faktory, které zakazují užívání síly a zabraňují vzniku konfliktu. Jejich hlavní tvrzení je, že státy musí sledovat svoje cíle a sloužit jejich zájmům v mezinárodní aréně a toho může být dosaženo nejen prostřednictvím konfliktu, ale také pomocí spolupráce (Proedrou 2007: 335, Brooks: 1997).

### Základní premise interdependence

Ačkoliv se vztahem mezi spoluprací a konfliktem zabývalo mnoho odborníků, v příspěvku je použit teoretický model resp. přístup Josepha Nye a Roberta Keohana, kteří odmítají převahu anarchie jako zásadního principu mezinárodních vztahů a nahrazují ji pojmem vzájemná závislost neboli *interdependence*<sup>7</sup> (Keohane & Nye 2001: 8).

<sup>4</sup> Neoliberalové proti této realistické tezi argumentují. Za prvé, protože realisté považují státy za racionální aktéry, je paradoxem, že neorealisté očekávají jednání států založené pouze na nejistotě a nekalkulují s možnostmi. Za druhé neoliberalismus tvrdí, že spolupráce je možná, jestliže vnímané zisky jsou vyšší a vnímané náklady jsou menší, protože je to kalkulace nákladů a zisků, nikoliv anarchie, která bude určovat, zda bude spolupráce dosaženo či nikoliv. Proto nikdo nemůže z anarchie dedukovat, zda se objeví konflikt nebo spolupráce (Baldwin 1993: 4-11).

<sup>5</sup> Naproti tomu, realisté se domnívají, že anarchie nutí státy zajímat se o relativní zisky. Státy nejsou ochotny se zapojit do spolupráce, ve které budou jiné státy získávat více, neboť tato rozdílnost by mohla být později použita k útoku na druhou stranu.

<sup>6</sup> Podle Roberta Keohana se spolupráce může uskutečňovat pouze v situaci, která obsahuje mix konfliktních a doplňkových zájmů. V takové situaci, spolupráce nastává, když jednatelé upravují a přizpůsobují svoje chování aktuálním nebo předvídatelným možnostem jiných aktérů (Keohane 1993: 85).

<sup>7</sup> Podle konstruktivistů a zejména Alexandra Wendta jsou aktéři vzájemně závislí, jestliže výsledek interakce pro každého závisí na výběru druhého. Ačkoliv *interdependence* je často užívána k vysvětlení spolupráce, není pouze omezena na vztahy spolupráce; nepřátelé mohou být stejně vzájemně závislí, jako přátelé. Wendt definuje vzájemnou závislost tak, že aby způsobila kolektivní identitu, *interdependence* musí být spíše objektivní než subjektivní, protože jakmile existuje



Termín vzájemná závislost může být jednoduše chápán jako oboustranná závislost, kde závislost znamená stav být určován nebo výrazně ovlivňován vnější silou/mocí (Keohane & Nye 2001: 8). Interdependence je vztahována k situaci, která je charakterizována vzájemnou závislostí mezi státy nebo mezi aktéry v různých státech (Burchill 2001: 64, Keohane & Nye 2001: 8).

Vzájemnou závislost jako základní koncept a analytický nástroj definují Nye a Keohan jako situaci, v níž napříč hranicemi států probíhají intenzivní transakce (toky peněz, zboží, osob a informací), které s sebou přinášejí určité náklady (Keohane & Nye 2001: 9). Interakce aktérů tedy musí zahrnovat výnosy nebo ztráty, které by bez jejich existence nevznikaly.<sup>8</sup> Vztahy vzájemné závislosti tak budou vždy zahrnovat náklady, protože vzájemná závislost omezuje samostatnost; ale je důležité specifikovat a priori zdali zisky poměru budou převyšovat náklady.

Analýza nákladů a zisků ve vztazích vzájemné závislosti následně přináší závěry, že interdependence nemůže být omezována pouze na situaci rovnoměrné vzájemné závislosti (Stubbs & Underhill 2006: 7). Keohane a Nye zdůrazňují, že „nerovnoměrná distribuce zisků a nákladů leží v srdci asymetrické vzájemné závislosti, která zajišťuje zdroj moci v procesu vyjednávání jednoho činitele s jinými jednateli,“ (Keohane & Nye 2001: 9). To znamená, že asymetrická vzájemná závislost může jednoduše sloužit jako zdroj vlivu při vyjednávání o určitých otázkách, kdy silnější využívá závislosti slabšího, aby si zajistil výhody a zisky.<sup>9</sup>

K pochopení povahy asymetrické vzájemné závislosti jako zdroji moci, je důležité vidět bližší charakteristické znaky její dimenze a cesty, jak může být zpracovávána. Těmito znaky jsou *citlivost* (sensitivity) a *zranitelnost* (vulnerability), které nám dávají jasný obraz účinků vzájemné závislosti (Keohane & Nye 2001: 10).

*Citlivost* odkazuje k nákladům, které každá strana snáší, když jiná strana ji nenabízí výnosy, které by měla získat z jejich spolupráce, například zmenšením energetických dodávek nebo zadržováním placení za objednané dodávky nerostných surovin

---

kolektivní identita, aktéři zakoušejí navzájem zisky a ztráty jako vlastní. Vztah mezi subjektivní interdependencí a kolektivní identitou je konstitutivní, spíše než kauzální. Problém je měnící se objektivní v subjektivní interdependenci, což Kelley a Thibaut nazývají „dání“ matice hry v „efektivní“ kolektivní identitu, která později bývá „psychologickou transformací“, jež reprezentuje objektivní interdependenci jako jeden ze subjektů (Wendt 1999: 344).

<sup>8</sup> Tím se vzájemná závislost odlišuje od pouhé propojenosti (interconnectedness), z níž pro zapojené aktéry náklady nevyplývají (Keohane & Nye 2001: 10).

<sup>9</sup> Jestliže hovoříme o tom, že asymetrická interdependence může být zdroj moci, potom je nutné vnímat moc jako kontrolu nad zdroji nebo jako schopnost ovlivnit výsledek. Pro méně závislého aktéra, který má významné politické zdroje, budou změny (které může aktér vyvolat nebo ohrozit) ve vzájemném poměru méně nákladné než pro jeho partnera. Tato výhoda není garantovaná, nicméně politické zdroje zajišťující asymetrickou vzájemnou závislostí povedou k podobnému vzoru kontroly nad výsledky (Keohane & Nye 2001: 10).



(Keohane & Nye 2001: 9). Na druhou stranu, *zranitelnost* je stupněm slabosti vzájemně závislého státu, pokud se jiný stát pokouší ukončit jejich vztah vzájemné závislosti (Wendt 1999: 343, Keohane & Nye 2001: 10).

Vyšší citlivost pak způsobuje, že státy si uvědomují možnosti následků jejich přílišné závislosti na třetí straně a tím vede státy ke změnám a krokům ke zmenšení jejich závislosti hledáním alternativních schémat spolupráce, která může zmenšit intenzitu jejich závislosti na třetích stranách (Prozorov 2006: 95, Keohane & Nye 2001: 10). Jinou příčinou konfliktu je fakt, že silnější strana se obvykle snaží využít vyšší zranitelnosti slabší strany, aby dosáhla obrácené platby druhé strany. V tomto případě je jeden stát na druhém tak závislý, že opuštění stavu vzájemné závislosti může přinést těžké následky a dopady. Mocnější stát pak požaduje od zranitelnějšího státu ústupky v jiných oblastech rozvoje jejich vzájemných vztahů (Keohane & Nye 2001: 11, Prozorov 2006: 96).

## Energetická (ne)bezpečnost České republiky a vztahy s Ruskem

Vedle základních znaků teorie vzájemné závislosti je nutné pro pochopení energetických vztahů mezi Českou republikou a Ruskem<sup>10</sup> vymezit stav závislosti ČR na importu ropy a zemního plynu z Ruska. Zároveň je potřeba definovat pojem bilateralismus, jako právní nástroj a základní koncept prosazovaný ruskou stranou ve svých vztazích vůči zemím EU včetně ČR.

### Pojem bilateralismus

Podstatu bilateralismu, podporovanou stanovisky mezinárodního práva, vyložil koncem 18. století Emer de Vattel ve svém díle *Le Droit des Gens ou Principes de la Loi Naturelle* tak, že „státy, jako suverénní aktéři MV, jsou svázáni a limitováni ve svých jednáních pouze těmi pravidly, na kterých se shodly, že jimi budou svázáni a limitováni,“ (Leal-Arcas 2009: 339). Základní předpoklad bilateralismu pak byl postupně založen na konceptu právní rovnosti států – ačkoliv faktická nerovnost nehraje podstatnou roli.

---

<sup>10</sup> Zaměříme-li se podrobněji na spolupráci a zahraniční (energetickou) politiku České republiky vůči Ruské federaci zjistíme, že vztahy mezi oběma stranami prošly během patnáctiletého období různými etapami a celou řadou proměn. Od vyložené chladných vztahů první poloviny 90. let, a to především ze strany České republiky, k naopak velmi chladným postojům ze strany nejvyšších představitelů Ruska ve druhé polovině 90. let, přes snahu o oteplení v období vlády Miloše Zemana až k pragmatismu současného prezidenta Václava Klause (Hodač a Strojček 2008: 263).



Přes důraz bilateralismu na teorii právní rovnosti států, Bruno Simma poukazuje na skutečnost, že „*bilateralismus odhaluje, a dokonce podporuje, klíčovou závislost vynutitelnosti mezinárodního zákonného práva na vhodné distribuci faktické moci*,“ (339). Kvůli přirozeně nerovné povaze bilateralismu, vynutitelnost „slabších“ státních zákonných práv nemůže být promyšleně zajištěna (Leal-Arcas 2009: 340).

### **Dovoz nerostných surovin z Ruska do České republiky**

V případě bilaterálních energetických vztahů mezi Českou republikou a Ruskou federací se nerovnost projevuje zejména v odkázanosti ČR na dovoz nerostných surovin (zejm. ropy a plynu) z Ruska, které zajišťují více jak  $\frac{3}{4}$  veškeré spotřeby (Zajištění energetické bezpečnosti ČR 2006: 5). V roce 2010 se zvýší také závislost České republiky na ruské jaderné energii.

Na druhou stranu, celková závislost ČR na dovozu energetických surovin, zejména díky značným zásobám uhlí<sup>11</sup> a uranové rudy, je mírně nad 40 %. To je dáno zejména strukturou energetického mixu ČR, kde podíl tuhých paliv (uhlí) počítá se 47 %. Zemní plyn je zastoupen 20 %, obnovitelné zdroje počítají s 3 % a jaderná energie dosahuje téměř 12 %. Kapalná paliva (ropa) pak odpovídají 18 % (Hermann 2007).

#### *Ropa*

V České republice se menší zdroje ropy nacházejí v regionu jižní Morava<sup>12</sup>. Přes vysokou kvalitu získané ropy, její těžba zajišťuje pouze cca 2-3 % roční spotřeby ropy. Česká republika je závislá přibližně z 97-98% na dovozu ropy ze zahraničí. (Kratochvíl a Kuchyňková 2009: 72). Česká republika importuje z Ruska přibližně 71 % své spotřeby ropy<sup>13</sup>, která je přepravována jižní větví ropovodu Družba. (Zajištění energetické bezpečnosti ČR 2006: 10).<sup>14</sup> O distribuci ropy z Ruské federace je vyjednáváno se státní společností Transněft' a ropa jako taková se nakupuje přímo u těžebních společností (Litera eds. 2006: 114).

Alternativu k dodávkám ruské ropy pak představuje ropovod Ingolstadt-Kralupy-Litvínov (IKL) uvedený do provozu koncem roku 1995, který zajišťuje okolo 30 %

---

<sup>11</sup> V současnosti je na aktivních dolech asi 150 mil. tun reálně vytěžitelných zásob černého uhlí, asi 1,2 mld. tun hnědého uhlí a 50 mil. tun lignitu. Další přibližně 1,3 mld. tun hnědého uhlí je vázáno na územní limity těžby (Zajištění energetické bezpečnosti ČR 2006:12).

<sup>12</sup> V ČR se nachází přibližně 28 ložisek s bilančními prozkoumanými zásobami 12,5 mil. tun. V současnosti je těženo pouze 19 ložisek a tuzemským producentem ropy je společnost Moravské naftové doly a. s. (Ročenka Surovinové zdroje ČR 2007).

<sup>13</sup> Ropa je dále importována z 18,7 % z Ázerbájdžánu, z 3,4 % z Libye, z 3,7 % z Kazachstánu, z 1,7 % z Alžírka, 0,9 % z Turkmenistánu (Pačesova Zpráva 2008: 96).

<sup>14</sup> Dodávky ropy upravuje Protokol mezi vládou České republiky a vládou Ruské federace o dodávkách ropy z Ruské federace do ČR 04.12.1994. „*Tato dohoda předpokládá orientační dodávky ropy v objemu 5–7 mil. tun/rok s tím, že každoročně do 30. září bude objem dodávek na příští rok kompetentním orgánem ČR, jímž je MPO ČR, upřesněn ve členění na jednotlivá čtvrtletí.*“ (Zaplatílek 2007: 70).



roční spotřeby<sup>15</sup>. Ropovodem IKL jsou do ČR přepravovány nízkosírné tzv. sladké ropy z ropného terminálu v Terstu prostřednictvím Transalpinského ropovodu TAL<sup>16</sup> (Zaplatílek 2007: 70). Spuštěním ropovodu IKL přestala být ČR stoprocentně závislá na dodávkách ruské ropy (Kratochvíl a Kuchyňková 2009: 73).<sup>17</sup>

### *Zemní plyn*

Podobná je i situace v případě zemního plynu<sup>18</sup>, kde je ČR v zásadě plně závislá na dovozu zemního plynu ze zahraničí. Na exportu ruského zemního plynu, který je od ložisek u ruského města Orenburg exportován prostřednictvím plynovodu Sojuz a poté plynovodem Bratrství, je Česká republika závislá ze 75 %<sup>19</sup> (Zajištění energetické bezpečnosti ČR 2006: 10).<sup>20</sup> „Plynovod Bratrství se v ČR napojuje jižně od Brna (Lanžhot) na Tranzitní plynovod, který zajišťuje přepravu plynu zejména ve směru východ – západ do zemí EU,“ (Kratochvíl a Kuchyňková 2009: 71).

Současná provozní konfigurace Tranzitního plynovodu České republiky umožňuje i paralelní přepravu plynu ve směru západ – východ. „Poprvé byla tato možnost využita v roce 2009, kdy tímto způsobem společnost RWE přepravila tranzitní dodávky zemního plynu z plynovodu Jamal na česko-německou hranici. Odtud plyn poputoval přes území České republiky na hraniční předávací stanici v Lanžhotě a dál na Slovensko,“ (Tichý 2009b, Pačesova Zpráva 2008: 127).

Důležitý krok České republiky ke snížení své 100% závislosti na ruském plynu byl uskutečněn v dubnu 1997, kdy přes výrazné výhrady Ruska a společnosti Gazprom, uzavřela česká společnost Transgas dlouhodobý kontrakt na dodávky plynu z Norska

<sup>15</sup> K energetické bezpečnosti ČR přispívají také Centrální tankoviště ropy, které slouží k přijímání ropy, jak z ropovodu Družba, tak z ropovodu IKL, ke skladování, míchání různých druhů ropy. Celková skladovací kapacita činí 1,3 mil. m<sup>3</sup>. (Zajištění energetické bezpečnosti ČR 2006: 6).

<sup>16</sup> Zájem ČR o podíl v TAL trvá již několik let z důvodu nejistoty kolem ruského ropovodu Družba.

<sup>17</sup> Celková přepravní kapacita obou tuzemských ropovodů, jejichž vlastníkem a provozovatelem je společnost MERO ČR, je přibližně 19 mil. tun ročně, přičemž kapacita českých rafinérií činí asi 8 mil. tun ročně. Roční kapacita ropovodu Družba je v ČR 9 mil. tun ropy. Propustnost ropovodu IKL je pak 10 mil tun ropy ročně (Zajištění energetické bezpečnosti ČR 2006: 10, Zaplatílek 2007: 72).

<sup>18</sup> V České republice je evidováno 84 ložisek s bilančními prozkoumanými zásobami 3,9 mld. m<sup>3</sup>, bilančními vyhledanými zásobami 40,6 mld. m<sup>3</sup> a nebilančními zásobami 2,0 mld. m<sup>3</sup>. Tuzemské dodávky, zajišťované společností MND, činí ročně přibližně 60 milionů m<sup>3</sup>, tedy 0,6 % z celkových dodávek. Denně se v České republice vytěží mezi 200 000 – 300 000 m<sup>3</sup> plynu, což je při spotřebě kolem 50 milionů m<sup>3</sup> zemního plynu za den zcela nedostačující (Zajištění energetické bezpečnosti ČR 2006: 9).

<sup>19</sup> Na norském plynu je ČR závislá z 24 %. Z Německa do České republiky přichází 0,4 % plynu (Pačesova Zpráva 2008: 96).

<sup>20</sup> Otázku přepravy zemního plynu upravuje Protokol mezi vládou České republiky a vládou Ruské federace o otázkách realizace Dohody mezi vládou Československé socialistické republiky a vládou Svazu sovětských socialistických republik o spolupráci při osvojování Jamburgského naleziště plynu, výstavbě dálkového plynovodu Jamburg – západní hranice SSSR a objektů Uralského plynárenského komplexu a s tím spojených dodávkách zemního plynu ze SSSR do ČSSR ze dne 16. 12 1985 [účinnost 09.07.1996, 7/1997 Sb.] (Zajištění energetické bezpečnosti ČR 2006: 8).



až do roku 2017. Do ČR vstupuje norský plyn u krušnohorské Hory Svaté Kateřiny a roční objem dodávek se pohybuje na úrovni 2,0 mld. m<sup>3</sup>. (Litera eds. 2006: 18, Pačesova Zpráva 2008: 124). K energetické bezpečnosti ČR přispívá také 8 podzemních zásobníků se zemním plynem s celkovou kapacitou cca 3,077 mld. m<sup>3</sup> plynu, což představuje přibližně 33 % celoroční spotřeby zemního plynu ČR.<sup>21</sup>

### *Jaderná energie*

Na základě smlouvy mezi zástupci společnosti ČEZ, a. s. a ruské korporace TVEL se od roku 2010 novým dodavatelem jaderného paliva<sup>22</sup> pro jadernou elektrárnu Temelín stane ruská společnost TVEL.<sup>23</sup> Podepsaná smlouva zajišťuje dodávky jaderného paliva pro dva bloky Jaderné elektrárny Temelín na dalších 10 let až do roku 2020. Po dobu platnosti smlouvy by měl TVEL dodat přibližně 400 tun paliva (Hodač a Strejček 2008: 267).

3. srpna roku 2009 pak společnost ČEZ, a. s. vyhlásila veřejnou soutěž na dostavbu třetího a čtvrtého bloku JE Temelín a dalších tří bloků v zahraničí v hodnotě asi 500 miliard korun, což v oblasti jaderné energie představuje největší objednávku ve střední Evropě. Vedle americké firmy Westinghouse a francouzské Arevy se o zakázku uchází také ruská energetická firma Atomstrojexport, kterou kontroluje státní agentura Rosatom. Současně TVEL v České republice usiluje o výstavbu továrny na jaderné palivo (Tichý 2009d).

Pokud by obě zakázky vyhrály ruské firmy<sup>24</sup>, bude Česká republika téměř stoprocentně odkázána na ruské jaderné palivo.<sup>25</sup> To může mít do budoucna vliv na

---

<sup>21</sup> Cílem státní energetické koncepce ČR do roku 2050 z října 2009 je dosáhnout do roku 2015 kapacity zásobníků plynu na území ČR ve výši 40 % roční spotřeby plynu a těžebního výkonu garantovaného po dobu jednoho měsíce alespoň 70 % průměrné denní spotřeby v zimním období. (Státní energetická koncepce ČR 2009: 17).

<sup>22</sup> Otázku jaderné energetiky ve vztazích mezi ČR a Ruskem pak upravuje Dohoda mezi vládou České republiky a vládou Ruské federace o spolupráci v oblasti jaderné energetiky z dubna 1995.

<sup>23</sup> V ČR jsou dvě jaderné elektrárny, které vlastní společnost ČEZ. Jedná se o JE Dukovany, která má čtyři bloky o výkonu 440 MW a JE Temelín o dvou blocích a výkonu 1000 MW. Vzhledem k celosvětové renesanci jaderné energetiky velmi pravděpodobně dojde k velkému nárůstu poptávky po jaderném palivu na trhu. ČR je jediným státem EU, kde je v průmyslovém měřítku dobývána uranová ruda. V ČR je evidováno 7 ložisek s bilančními prozkoumanými zásobami 1655 tun, bilančními vyhledanými zásobami 19411 tun a nebilančními zásobami 114924 tun uranové rudy (Zajištění energetické bezpečnosti ČR 2006: 4, Ročenka Surovinové zdroje ČR 2007).

<sup>24</sup> Případně vítězství Atomstrojexport lze do značné míry vidět jako velmi nešťastné, neboť podle nové Státní energetické koncepce České republiky do roku 2050 je jedním z hlavních cílů české energetické politiky snížit svoji energetickou závislost a to prostřednictvím jaderné energie (Tichý 2009d).

<sup>25</sup> Zároveň ovšem existuje i scénář vedoucí ke snížení závislosti České republiky na Rusku, který se snažili dohodnout čeští politici během nedávné návštěvy amerického viceprezidenta Bidena v Praze. Pokud by totiž objednávku na dodávku nových jaderných reaktorů pro Temelín vyhrála americká firma Westinghouse, mohla by Praha za to získat možnost odkoupit šestnáctiprocentní podíl amerického petrolejářského gigantu ExxonMobil v ropovodu TAL (Tichý 2009d).



cenu elektrické energie, ale také na celkovou závislost České republiky na Ruské federaci<sup>26</sup> (Zajištění energetické bezpečnosti ČR 2006: 1, Hodač a Strejček 2008: 268).

### **Asymetrická vzájemná závislost mezi Českou republikou a Ruskem**

Pokud vezmeme v úvahu danou energetickou situaci České republiky a výše uvedené znaky teorie vzájemné závislosti aplikujeme na vztahy mezi ČR a Ruskem, bude v této části příspěvku argumentováno, že spíše než jako vztah jednostranné závislosti je možné současný rámec energetické interakce definovat jako asymetrickou vzájemnou závislost. Toto tvrzení je následně ověřeno příklady citlivosti a zranitelnosti České republiky, ale také případy citlivosti a zranitelnosti Ruské federace.

#### *Energetická citlivost České republiky*

Citlivost, která zahrnuje stupně schopnosti reagovat na podněty v politickém rámci, znamená například, jak rychle změny v jedné zemi přinesou nákladné změny v druhé zemi a jak velké jsou nákladné efekty. Citlivost České republiky se projeví například ve vynaložení vyšších nákladů na odběr dražší ropy z alternativního ropovodu Ingolstadt-Kralupy-Litvínov (IKL), pokud se Ruská federace rozhodne omezit dojednané dodávky ropy (Tichý 2009c: 105).

Podobně bude citlivost zasažena, dojde-li ke krátkodobému zastavení importu ruského zemního plynu, jak se tomu stalo během rusko-ukrajinského sporu v lednu roku 2009 (Tichý 2009c: 104). Přestože Česká republika energetickou krizi zvládla bez větších problémů, tzn. bez vyhlášení nouzového stavu a bez omezení jednotlivých odběratelů, byla nucena k částečnému zajištění své plynové bezpečnosti importovat nákladnější zemní plyn severní cestou z Norska (Hynek a Skřítecký 2010: 81, Zpráva o připravenosti České republiky na možnou další plynovou krizi, 2009:1).

Stejně tak může být citlivost České republiky zasažena v případě nedostatečných investic Ruské federace do rozvoje nových nalezišť ropy a zemního plynu a obnovy zastaralé přepravní infrastruktury (Keohane a Nye 2001: 10-11). To ve svém důsledku může vést ke snížení nasmlouvaného objemu ropy nebo zemního plynu (Tichý 2008). Česká republika by pak spolu s dalšími evropskými zeměmi byla nucena k zajištění dodávek ropy a plynu investovat nečekané finanční prostředky do obnovy ruského energetického sektoru.

---

<sup>26</sup> ČR exportuje zhruba 25 % vyrobené energie a je dnes po Francii, druhým největším exportérem v Evropě. Díky tomu, že elektřina se u nás vyrábí především z domácích zdrojů (uhlí, cca 63 %) a ze zdrojů dosažitelných z více zemí (jádru, cca 30 %), je ČR v oblasti elektrické energie v této chvíli relativně bezpečná. Zcela to přestane platit zhruba v letech 2011-2012, kdy se výroba a spotřeba energie v ČR zhruba vyrovnají (Zajištění energetické bezpečnosti ČR 2006: 7).



Citlivost není spojena jen s přerušením dodávek ropy či plynu ze strany Ruské federace. ČR je také citlivá vůči prudkému zvýšení cen ropy a zemního plynu, které by se následně negativně projevíly ve všech ekonomických a sociálních oblastech.

### *Energetická zranitelnost České republiky*

Zranitelnost záleží na dostupnosti alternativních zdrojů, které by mohly kompenzovat nebo nahradit danou surovinu. V případě přerušení dodávek zemního plynu ze strany Ruské federace nebude Praha schopna tuto ztrátu v časovém horizontu, přesahujícím více jak 90 dnů<sup>27</sup>, nahradit z jiného zdroje (Zpráva o připravenosti České republiky na možnou další plynovou krizi, 2009:14).

Naopak, pokud by došlo k dlouhodobému či úplnému zastavení objemu exportu ruské ropy, zranitelnost České republiky by byla relativně menší. Do Česka přichází také neruská kaspická ropa prostřednictvím ropovodu IKL, jehož celkový podíl na objemu českého importu ropy od roku 1999 stále roste, a to na úkor ropovodu Družba (Kratochvíl a Kuchyňková 2009: 71). To je dáno jednak geopoliticky, ale také technicky, z důvodu zastaralosti ropovodu Družba.

Oba uvedené scénáře zastavení objemu ruských energetických medií jsou v současné době spíše nepravděpodobné. Pokud by skutečně došlo k ukončení dodávek ropy nebo plynu do České republiky, pocítily by přerušení exportu nerostných surovin z Ruska další evropské země.

Na druhou stranu jak například vyplývá z Energetické koncepce RF do roku 2020, dlouhodobým zájem Ruska je za prvé snížit tranzitní závislost na Ukrajině, Bělorusku a Polsku. Za druhé diverzifikovat exportní cesty do Evropy. Za třetí diverzifikovat export a snížit tak závislost na dodávkách do zemí EU (Energetičeskaja strategija rossiji do 2020 g., 2003). K dosažení těchto cílů hodlá Rusko vybudovat několik projektů na přepravu ropy (Baltský systém II. a ropovod Východní Sibiř – Tichý Oceán) a nových plynovodů (Nord Stream, South Stream), které s Českou republikou jako s přímým odběratelem zemního plnu či ropy nepočítají (Tichý 2009c: 110).

Zranitelnost České republiky se pak může v tomto ohledu zvýšit například realizací ruského plynovodu Nord Stream, jehož první fáze výstavby byla zahájena 9. dubna 2010. Po dokončení plynovodu Nord Stream totiž bude pro Rusko snadné odstavit dodávky do dnešních tranzitních zemí, kterou představuje i Česká republika, aniž by byl ohrožen odběr zemního plynu v hlavních evropských ekonomikách, zejména Německa a Francie (Petersen 2009).

---

<sup>27</sup> Jak vyplývá ze Zprávy o připravenosti ČR na plynovou krizi z října 2009, vydržela by ČR bez dodávek ruského plynu při chladném počasí přibližně měsíc (Zpráva o připravenosti České republiky na možnou další plynovou krizi 2009:15). Pokud jde o ropu, ČR má zásoby ropy a ropných produktů na 101 dní. Nová Státní energetická koncepce ČR plánuje zvýšit úroveň nouzových zásob ropy až na úroveň 120 dnů. (Státní energetická koncepce ČR 2009: 18).



Česká republika je v neposlední řadě zranitelná vůči strategii ruských energetických subjektů, které pomocí finančních investic a kapitálu, chtějí spoluovládat energetické společnosti a distribuční infrastrukturu druhých zemí. Například v současnosti Kreml požaduje, aby energetická společnost Atomstrojexport vyhrála v České republice soutěž na výstavbu dvou bloků JE Temelín. (Tichý 2009d).

### *Energetická citlivost a zranitelnost Ruské federace*

Na druhou stranu stav asymetrické interdependence může stejně tak přinášet citlivost a zranitelnost pro Ruskou federaci. Jak upozorňuje například Joseph Nye jr. „*stát, který je méně zranitelný, nemusí být také nevyhnutelně méně citlivý,*“ (Nye, jr. 2007: 214).

Citlivost Ruska, jehož ekonomika je silně závislá na příjmech z vývozu nerostného bohatství<sup>28</sup>, spočívá jednak v riziku zmenšení odběru množství nerostných surovin a jednak ve snížení zisků z prodeje (Tichý 2008). Současně se energetická citlivost Ruska projevuje nebezpečím z nezaplacení za dodávky odebraného zemního plynu a ropu a nespolehlivostí tranzitních zemí.

Česká republika v tomto ohledu představuje pro Rusko nejen spotřebitelskou zemi, ale současně je v privilegovaném postavení tranzitní země. Přes území České republiky v současnosti prochází prostřednictvím Tranzitního plynovodu ruský zemní plyn do Německa (zhruba 43 % německého dovozu) a dále do Francie (Kratochvíl a Kuchyňková 2009: 72).<sup>29</sup>

Tranzit části zemního plynu přes české území je prováděn na základě smluv se společností Gazprom, respektive jeho dceřinou společností Gazexport. „*Jedná se o dodávky společností Ruhrgas a Gaz de France a nákupním místem je hranice Rozvadov-Waidhaus. Gazexport platí za tranzit plynem, dohodnutá finanční částka se přepočítává na zemní plyn, který následně RWE Transgas prodává domácím odběratelům. Zemní plyn, který proudí do Německa skrze Horu sv. Kateřiny pro společnost VNG a Wintershall, však Gazexport prodává již na Slovensku ve Velkých Kapušanech. Obě německé společnosti pak platí za tranzit české straně hotově,*“ (Hodač a Strejček 2008: 266).

Zranitelnost Ruska pak odkazuje například k riziku ztráty přístupu na lukrativní evropské trhy a úsilí evropských zemí snížit svoji závislost diverzifikováním producentů zemního plynu. Podobná je i situace v případě snahy Evropské unie redukovat svoji odkázanost na ruské ropě. Zároveň je Ruská federace zranitelná vůči

<sup>28</sup> V Ruské federaci tvořil v roce 2007 sektor ropy a zemního plynu 64 % veškerého exportu. Příjmy z exportu ropy a zemního plynu tvoří zhruba okolo 10-11 % HDP (ropa tvoří 5 % a plyn 6 %). Gazprom samotný přispívá do státního rozpočtu 20 % celkové částky. Až 60 % zisků z jejich prodeje do Evropské unie jde do ruské rozpočtu (Tichý 2009c: 110).

<sup>29</sup> V roce 2008 tranzit zemního plynu dosáhl výše 28 tisíc mld. m<sup>3</sup> (Zpráva o připravenosti České republiky na možnou další plynovou krizi 2009:15).



pokusům Evropské unie vybudovat nové alternativní trasy pro přepravu ropy a zemního plynu. Pokud by došlo k realizaci některého z plánovaných evropských projektů (například plynovodu Nabucco, Trans-kaspického plynovodu nebo Trans-kaspického systému přepravy ropy), Ruská federace by ztratila nejen část příjmů za tranzit, ale také část svého geopolitického vlivu v pro ni životně důležitých oblastech (Málek 2008: 238).

## Asymetrická interdependence jako zdroj moci ruské energetické politiky vůči České republice

V této části textu jsou následně analyzovány některé projevy ruské energetické politiky, které mohou negativně působit na citlivost a zranitelnost České republiky. I přes částečnou zranitelnost a citlivost Ruské federace, může asymetrická interdependence v energetických vztazích působit jako zdroj moci Ruska a ohrožovat energetickou bezpečnost České republiky (Keohane a Nye 2001: 9-10).

To je dáno zaprvé mírou energetické závislosti České republiky. Za druhé pojetím ruské energetické politiky, oscilující mezi představou dosažení maximálního zisku a užíváním energie k získání dominantního ekonomického a politického postavení ve světě (Larsson 2006, Romanova 2009).

Podle nové Energetické strategie Ruska do roku 2030<sup>30</sup> je ruská energetická politika zcela otevřeně vnímána jako nástroj obnovy moci v mezinárodním prostředí a prostředek obrany suverenity státu proti vnějším vlivům (Energetičeskaja strategija Rossiji na period do 2030 g. 2009: 1). Energetická politika ovšem není v současnosti ovládána ideologií, ale spíše reálnou distribucí moci ve světě (Horák 2008: 40). Význam nerostného bohatství pro Rusko asi nejlépe vyjádřil jeden ruský manažer TNK-BP<sup>31</sup> „*ropa a plyn jsou pro současné Rusko tím samým, co nukleární zbraně pro bývalý Sovětský svaz v dobách minulých,*“ (Legvold 2008: 14).

---

<sup>30</sup> Energetická strategie Ruska do roku 2030, vypracovaná vládou v září 2009 má převážně technický charakter. Významným bodem nové energetické strategie je snaha proniknout na východní trhy a pomocí této východní diverzifikace snížit závislost Ruska na evropských trzích (Kupchinsky 2009).

<sup>31</sup> TNK-BP je přední ruská ropná společnost, který patří mezi deset předních soukromých ropných společností na světě co se týká výroby ropy. Společnost byla vytvořena v roce 2003 v důsledku historické fúze ruských ropných a plynových aktiv BP se skupinou Alfa Access Renova (AAR).



Christopher Browning v současné energetické politice Ruska identifikoval několik teoretických přístupů mezinárodních vztahů. Například realistická teorie<sup>32</sup> se v energetické politice Ruské federace projevuje v možnosti spolupráce, která je chápána čistě instrumentálně, to znamená, jen pokud je to pro Rusko výhodné (Browning 2008: 5).

Zároveň je ruská energetická politika determinována pojetím geoeconomiky, vyznačující se ruskou snahou upevnit svoji přítomnost na vnitřních trzích a ovládnout distribuční infrastrukturu produktovodů druhých zemí za účelem zabránit snížení jejich závislosti. Geopolitika, zkoumající souvislost mezi politikou a prostorem, je pak hlavním vektorem energetické politiky Ruské federace a to jak ve vztahu k zemím bývalého Sovětského svazu, které Moskva považuje za sféru svého strategického vlivu, tak státům střední a východní Evropy (Browning 2008: 5).

Jeffrey Mankoff ve své zprávě *Eurasian Energy Security* mezi hlavní postupy energetické politiky Ruska, které mohou nepříznivě ovlivnit energetickou bezpečnost zemí Evropské unie včetně České republiky, definoval následující:

- 1) monopolizace ruského energetického sektoru;
- 2) ruské využívání energetických zdrojů jako nástroje zahraniční politiky;
- 3) snaha Ruska o diverzifikaci odběratelů energie;
- 4) vstup Ruska na nové energetické trhy druhých zemí (Mankoff 2009:5).

### **Monopolizace ruského energetického sektoru**

Jednou z hrozeb pro energetickou bezpečnost České republiky, která zároveň odkazuje k její citlivosti, je nejistota ohledně budoucích politických a ekonomických reforem v Rusku. Pro Ruskou federaci je v souladu s energetickou bezpečností klíčové udržení státní kontroly nad „strategickými zdroji“. Zároveň se Rusko snaží zachovat zisk z kontroly nad hlavními produktovody a tržními kanály, přes něž dodává energetické suroviny na mezinárodní trh, především do evropských zemí (Yergin 2006: 79).

Vedle toho došlo ke zpřísnění podmínek a pravidel, za kterých se mohou cizí firmy podílet na těžbě ropných polí nebo správě nalezišť zemního plynu na území Ruské federace (Milov 2008). Tato opatření mohou mít za následek snížení zahraničních investic do přepravní infrastruktury a rozvoje těžby nových nalezišť. Přitom Ruská federace se již delší dobu potýká s vyčerpáností svých nalezišť. Stará ložiska ropy a plynu budou pomalu vyčerpána a nová jsou příliš vzdálena od produktovodů. Navíc leží v těžce přístupných oblastech a jejich těžba je technologicky náročnější (Tichý

<sup>32</sup> Podle Pursiainena začíná realismus v zahraniční politice Ruska renesancí. „Jestliže sovětské vedení využívalo k proklamaci, že ideologie marxismu-leninismu funguje jako teoretický základ pro analyzování, hodnocení a předpovídání mezinárodních vztahů a konkrétních zahraničně-politických situací, stejně tak jako pro rozvoj strategie a taktiky zahraniční politiky, pak v současném slovníku ruského politického vedení, je koncept ideologie nahrazen národním zájmem“ (Orban 2008: 11).



2008). Zároveň hrozí nebezpečí, že v budoucnu Rusko nebude schopno pokrýt potřebu ropy a plynu západoevropských států. V neposlední řadě je problémem zastaralá ruská infrastruktura, kde jsou nezbytné investice odhadovány mezi 65 až 70 miliardami dolarů do roku 2020. Kumulace těchto faktorů pak může vést ke snížení objemu exportu ropy a zemního plynu do zemí Evropské unie včetně České republiky.

### **Ruské využívání energetických zdrojů jako nástroje zahraniční politiky**

Další hrozbou pro citlivost energetické bezpečnosti České republiky je riziko přerušení dodávek ruské ropy nebo plynu. Poté, co se Kremlu podařilo akumulovat téměř veškerou kontrolu v energetickém sektoru, začal demonstrovat svoji sílu užíváním nerostného bohatství jako nástroje pro své politické cíle. A to jak doma, tak v mezinárodní politice (Milov 2006: 13).<sup>33</sup>

Současně při tom využívá svého faktického monopolu na přepravu energetických surovin a závislosti jednotlivých zemí. Používání energetické karty však nelze vidět ideologicky, Ruská federace pouze pragmaticky využívá svých silných stránek.

Vladimir Milov ve své studii *The Use of Energy as a Political Tool* identifikoval čtyři základní scénáře pro možné využívání ruské „energetické diplomacie“ v různých případech.

Za prvé využívání skutečnosti energetické závislosti/dodávek energie z Ruska k dosažení určitých politických cílů ve vztazích se zeměmi, které nakupují ruskou ropu a zemní plyn. Za druhé užití potenciální příležitosti budoucí expanze dodávek energie primárně prostřednictvím nových ropovodů a plynovodů k podpoře jistých zájmů Ruské federace v různých zemích. Za třetí zapojení investorů a energetických firem ze zemí závislých na dovozu energie k účasti na správě projektů těžby ropy a zemního plynu nebo rozvoji ruských energetických rezerv za účelem podpory bilaterálních vztahů s těmito zeměmi. Za čtvrté získání kontroly nad klíčovými energetickými společnostmi spravujícími sítě produktovodů na svém území ve státech importujících energii ke sledování ekonomických a zejména politických cílů (Milov 2006: 14-15).

Podle Vladimira Milova je první a čtvrtý scénář primárně praktikován v politice proti zemím bývalého Sovětského svazu. Zatímco druhý a třetí scénář se zaměřuje na vztahy mezi Ruskou federací a některými státy Evropské unie, například Francií, či Německem (Milov 2006:14).

---

<sup>33</sup> Diskuze o možnosti masivně využívat energii k prosazení zahraničních cílů se pak objevila v letech 2003 – 2004 (Milov 2006: 12).



Podle Larssona lze vymežit několik motivů, které vedou Ruskou federaci k využívání svých nerostných rezerv, zejména zemního plynu, jako nástroje energetické diplomacie (Larsson 2006). Za prvé získání lepší ceny za dodávky ropy a zemního plynu od druhé strany. Za druhé ovládnutí distribuční infrastruktury produktovodů druhých zemí. Za třetí omezení limitu autonomie a sféry zahraniční politiky sousedních států. Za čtvrté potrestání za prozápadní orientaci a neloajlnost sousedských států vůči Ruské federaci. Za páté vynucení zejména ekonomických ústupků (např. prodej podílu ve strategických energetických společnostech druhých zemí).

Důkazem ruského využívání nerostného bohatství jako nástroje zahraniční politiky<sup>34</sup> byly například spory Ruska s Ukrajinou o ceny plynu v letech 2006 a 2009 nebo energetická krize mezi Ruskem a Běloruskem z ledna 2007, které bezprostředně ohrozily energetickou bezpečnost Evropské unie. Stejně tak Rusko využilo nerostného bohatství v posledních několika letech vůči Lotyšsku, Gruzii, Moldávii a dalším zemím bývalého Sovětského svazu<sup>35</sup> (Larsson 2006).

Česká republika sama pocítila nespolehlivost Ruské federace na začátku července roku 2008. V souvislosti s podpisem dohody mezi českou a americkou stranou o rozmístění amerického radarové základny na území České republiky, došlo k prudkému omezení dodávek ropy z Ruské federace ropovodem Družba. Skutečná příčina tohoto přerušení však stále zůstává předmětem diskuzí (Kratochvíl a Kuchyňková 2009: 76).

### **Snaha Ruska o diverzifikaci odběratelů energie**

Zranitelnost energetické bezpečnosti České republiky se může naopak projevit v případě snahy Ruské federace za prvé diverzifikovat export ruské ropy na více „velkých“ klientů, zejména na Spojené státy Čínu a za druhé zásadním způsobem snížit tranzitní závislost a transformovat ruský export ropy z ropovodů na tankery (Energetičeskaja strategija Rossiji na period do 2020 g., 2003). Rusko tímto plánem hodlá získat plnou kontrolu nad exportem svých energetických surovin na světové trhy (Pačesova Zpráva 2008: 88).

První kroky k dosažení strategického cíle začala Ruská federace plnit přibližně od roku 2000 a cíl bude definitivně splněn realizací dvou projektů na přepravu ropy. Po

---

<sup>34</sup> Jedna švédská obranná studie, částečně prezentovaná v článku : A Bear at the Threat; European Energy Security v časopise The Economist z 14. 4. 2007 uvádí, po roce 1992 z 55 hrozeb, že Rusko přeruší dodávky nebo, že upraví ceny, jen 11 nemělo žádné politické pozadí. Např. státem kontrolovaná společnost Transněft', která má monopol na přepravu ropy v letech 1998 – 2000 zastavila přepravu ropy do Litvy devětkrát (Larsson 2006: 191).

<sup>35</sup> Například Bulharsko v roce 2006 ze strachu, že by mohlo ztratit své kontrakty na dodávky zemního plynu z Ruska, uzavřelo s Moskvou dohody na dodávky dalších energetických surovin (Larsson 2006).



dokončení Baltského ropovodného systému (kapacita 74 mil. tun za rok) v roce 2007, bude do roku 2013 dokončena i jeho druhá fáze - Baltský systém II s kapacitou 40 až 45 mil. tun. ročně, který končí u nově budovaného terminálu Primorsk (Pačesova Zpráva, 2008: 88).

Druhým projektem je ropovod Východní Sibiř-Tichý oceán (VSTO) s kapacitou až 80 mil. tun ročně, který představuje jeden z největších projektů v soudobém ruském ropném průmyslu. VSTO by měl z obrovských nalezišť na východě Sibíře zabezpečovat dodávky ropy do Číny a zemí asijsko-pacifické oblasti (Pačesova Zpráva 2008: 89). První úsek ropovodu VSTO s délkou 2750 kilometrů z Tajsetu do Skovorodina byl dokončen v prosinci 2009. Export ropy do Číny touto trasou začne teprve v roce 2011, až se podaří propojit potrubní systémy sousedních států. Druhý úsek ropovodu, dlouhý 2100 kilometrů, povede ze Skovorodina do Kozmina a s jeho dokončením se počítá v roce 2015 (Ungermann 2010: 4).

V té době bude Rusko pro naplnění obou projektů potřebovat 80-130 milionů tun ropy ročně. Přestože těžba ropy v roce 2009 v Rusku vzrostla o 1,5 %, nedisponuje schopností tak razantního zvýšení těžby (Pačesova Zpráva, 2008: 89). Rusko zároveň bude mít problémy i se sháněním takového objemu ropy v jiných producentních státech, což může vést k rozhodnutí optimalizovat exportní trasy svých surovin na světové trhy (Pačesova Zpráva, 2008: 90).

Tato optimalizace se dotkne v první řadě infrastruktury, která je zastaralá a vede přes řadu tranzitních států. Jde například o ropovod Družba (Ungermann 2010: 3). Existuje reálné nebezpečí, že pro Českou republiku, která je napojená na jižní větev ropovodu Družba, nemusí být k dispozici plná kapacita, respektive může být dostupná za vysoké ceny (Pačesova Zpráva 2008: 90).

### **Upevnění přítomnosti na vnitřních energetických trzích druhých zemí**

V neposlední řadě asymetrická interdependence, jako zdroj moci, přináší pro silnější Ruskou federaci možnost požadovat od zranitelnější České republiky ústupky v jiných oblastech rozvoje jejich vzájemných vztahů. V České republice se ruský energetický gigant Gazprom snaží v současnosti získat dominantní postavení převzetím pozice výhradního distributora, kterou je RWE Transgas, ovládající český trh se zemním plynem z 80 %. Pokud by se Moskvě podařilo získat kontrolu nebo většinový podíl v klíčových společnostech, zajišťujících dovoz energetických surovin, byla by možnost na snížení závislosti České republiky výrazně omezena (Tichý 2009c: 110).

Zároveň ruská společnost Lukoil usiluje o podíl v podniku Česká rafinérská, a.s., která je největším zpracovatelem ropy a výrobcem ropných produktů v České republice (Macháček 2009: 25). Tím by Lukoil získal přístup na český energetický trh. V této souvislosti však existuje riziko, že případný nový vlastník by se mohl



rozhodnout rafinerii v Kralupech zavřít, a tím připravit Českou republiku o možnost zpracovávat ingolstadtskou, tedy neruskou ropu. Přitom jediné ropovod Ingolstadt-Kralupy-Litvínov představuje alternativu proti závislosti na ruské ropě (Tichý 2009d, Macháček 2009: 26).

Úsilí Ruské federace se zaměřuje také na vstup na trh se zkapalněným plynem (LNG) a na rozvoj nových směrů exportu energetických surovin. Tímto způsobem Ruská federace, podle mnohých expertů, naruší rovnováhu vzájemné závislosti, čímž se nejen Česká republika, ale i celá Evropská unie dostane do ještě méně výhodného postavení. Zároveň může tento krok ze strany Ruské federace ve svém důsledku výrazně zvýšit ceny energetických surovin, zejména ropy a zemního plynu (Youngs 2009: 90).

## Výzvy energetické bezpečnosti České republiky

Ke zmírnění výše definované asymetrické pozice v energetických vztazích s Ruskem se musí Česká republika ve střednědobém časovém horizontu zaměřit na několik zásadních kroků.

### 1) Posílit energetické vztahy s Ruskou federací

Za prvé se Česká republika musí snažit o zlepšení a posílení stávající spolupráce s Ruskou federací prostřednictvím realizace nové reálné koncepce zahraniční politiky vůči Ruské federaci (Kratochvíl 2005). V rámci tohoto nového dokumentu by měla být detailně rozpracována strategie zahraniční energetické politiky České republiky s jasně stanovenými záměry, východisky a praktickými opatřeními k jejich naplnění.<sup>36</sup>

Za druhé by Česká republika měla vytvářet stimulační opatření pro systematictější spolupráci českých a ruských subjektů na společných energetických projektech.<sup>37</sup> Zároveň je důležitá snaha prosazovat intenzivnější pronikání českých firem a

---

<sup>36</sup> V České republice zatím nebyla za patnáct let vypracována žádná realistická strategická koncepce, jež by se dlouhodobě zabývala mj. zahraniční energetickou politikou směrem k Ruské federaci a snažila se tento stav nějakým způsobem prakticky změnit nebo alespoň zmírnit. Tím je pozice české zahraniční politiky v jednáních s Ruskem limitována. Naopak Kreml ostentativně naznačuje, že s oteplováním vzájemných vztahů zatím nespěchá (Hodač a Strejček 2008: 264).

<sup>37</sup> 17. prosince 2008 společnosti Gazprom export a MND Gas Storage podepsaly Memorandum o spolupráci v oblasti podzemního skladování plynu, na jehož základě by mělo dojít k vybudování zcela nového podzemního zásobníku plynu o celkové kapacitě 500 milionů m<sup>3</sup> plynu na území České republiky.



podniků na ruské energetické trhy (Kratochvíl 2005). Tím by došlo ze strany České republiky alespoň k částečnému posílení podílu vlivu ve vzájemných energetických vztazích.<sup>38</sup>

### 2) Prosazovat energetickou politiku Evropské unie

Samotné dobré vztahy s Ruskou federací, které by nebyly podpořeny další alternativní cestou, jsou pro energetickou bezpečnost České republiky nedostačující. Snaha České republiky vyvážit rozhodující podíl Ruska na energetické bezpečnosti, respektive získat alternativu k ruským dodávkám ropy a zemního plynu, a současně s tím zajistit více stabilní import nerostných surovin, jsou pak hlavními faktory, které determinují pozici Prahy směrem k energetické strategii Evropské unie (Kratochvíl a Kuchyňková 2009: 75).

Prostor Evropské unie pak představuje důležitý vektor pro energetickou politiku České republiky, která je konfrontována a ovlivňována iniciativami Bruselu zaměřené mimo jiné na liberalizaci trhu s plynem a elektřinou jednotlivých členských států, diverzifikaci stávajících přepravních tras<sup>39</sup> nebo na legislativní návrhy k posílení vlastní energetické bezpečnosti. Evropská unie zároveň ve svých vnějších vztazích usiluje o energetické partnerství s novými producentskými zeměmi a posílení vztahů se stávajícími dodavateli, zejména s Ruskem.

Evropská unie tak může sehrát klíčovou roli ve snížení citlivosti a zranitelnosti České republiky. Zároveň pak může Evropská unie jako celek znatelně ovlivnit zranitelnost Ruska a relativně vyrovnat asymetrii vzájemné závislosti.

Otázka energetické politiky (její vnitřní a vnější dimenze) byla jednou ze tří prioritních oblastí českého předsednictví v Radě EU z počátku roku 2009. České republice se podařilo na konci března 2009 dosáhnout politického konsenzu nad tzv. 3. liberalizačním balíčkem, když Evropský parlament ustoupil členským státům v

---

<sup>38</sup> V tomto ohledu pak ruská energetická politika přináší pro ČR řadu příležitosti a možnosti vzájemné spolupráce v oblasti energetiky. Jedná se především o: 1) plánovanou liberalizaci části ruských energetických trhů, 2) přilákání zahraničních investic do ruského energetického odvětví (tento aspekt může být také zajímavý především pro ČEZ), 3) možnost, že Česká republika získá status tranzitního státu a tím i nezanedbatelné příjmy z tranzitních poplatků (Málek 2008: 238).

<sup>39</sup> Například Evropská komise se v Druhém energetickém přehledu z listopadu 2008 zmiňuje o potřebě zvýšit aktivitu Evropské unie a více se angažovanost například v oblasti Kaspického moře a Jižního Kavkazu. Nový akční plán EU pro energetickou bezpečnost a solidaritu stanoví mj. nutnost členských států EU a Komise intenzivně jednat a spolupracovat s energetickými partnery např. Ázerbájdžánem, Turkmenistánem a dalšími zeměmi Kaspického moře. Jednu z hlavních priorit nového akčního plánu představuje tzv. Jižní koridor pro přepravu plynu, který má vytvořit síť plynovodů přivádějících zemní plyn z regionu Kaspického moře a Blízkého východu přes Turecko. Jižní koridor je realistickým a důležitým projektem jak pro Evropskou unii, tak i pro Českou republiku. Výstavba by podle všeho měla začít v roce 2010, avšak Jižním koridorem by neměly proudit jen zemní plyn a zboží, ale také lidé a myšlenky (Tichý 2009c: 119).



otázce vlastnického oddělení výroby a distribuce energií (tzv. unbundling), avšak na druhou stranu dosáhl posílení ochrany spotřebitele a transparentnosti dozoru (Tichý 2009c: 115).<sup>40</sup>

Česká republika podpořila během svého předsednictví také některé projekty vnější politiky Evropské unie, které by ve svém výsledku měly zvýšit energetickou diverzifikaci<sup>41</sup>, snížit závislost některých členských států unie na energetických dodavatelích a rozšířit *acquis communautaire* za hranice Evropské unie (Kratochvíl a Kuchyňková 2009: 75). Jedná se například o evropský projekt plynovodu Nabucco, který by měl ročně přivádět z kaspických a ze středoasijských nalezišť do střední Evropy 31 miliard m<sup>3</sup> plynu, aniž by procházel ruským územím.

Na druhou stranu plynovod Nabucco představuje z pohledu Evropské unie dlouhodobě problematickou otázku (Rada EU a Komise rozhodly o předběžné alokaci 50 milionů euro pro tento projekt, místo 250 milionů euro, které byly původně plánovány jako část finančního balíčku ve výši 3,98 bilionů euro pro podporu nových energetických projektů EU) (Kratochvíl a Kuchyňková 2009: 72). Evropské unii se také zatím nepodařilo s žádným ze středoasijských států uzavřít smlouvu o dodávkách plynu. Realizaci plynovodu Nabucco zároveň chybí dostatečná vůle členských států jednomyslně se dohodnout na realizaci tohoto projektu (Tichý 2009e:13).

Pozitivní změnu v otázce přístupu členských států Evropské unie k energetické politice může částečně přinést schválená Lisabonská smlouva, která vstoupila v platnost 1. prosince roku 2009 (Termini 2009: 99). Lisabonská smlouva zavádí energetickou politiku mezi sdílené pravomoci EU a členských států a zajišťuje nový právní rámec pro energetickou spolupráci.

Energetická politika Evropské unie je v nové smlouvě navržena v duchu solidarity mezi členskými státy s cílem garantovat funkční energetické trhy, spolehlivé energetické dodávky v Evropské unii, zvýšit energetickou efektivitu a budovat propojení energetických sítí v Evropské unii. V praxi by měl princip solidarity mj. znamenat pomoc unijních zemí Praze v případě, že dojde k přerušení ruského plynu nebo ropy do ČR.

---

<sup>40</sup> Vedle toho se k posílení energetické bezpečnosti podařilo během českého předsednictví přijmout například Plán hospodářské obnovy Evropy, jenž počítá s investicemi ve výši 4 miliard eur do lepšího propojení a modernizace plynovodů, budování nových zásobníků a větrných elektráren (Kratochvíl a Kuchyňková 2009: 76).

<sup>41</sup> České předsednictví se zaměřilo na upevňování vztahů se zeměmi, které jsou důležité právě z hlediska energetického partnerství. V květnu uspořádalo summit „Jižní koridor – Nová hedvábná stezka“, kde došlo k podepsání společné deklarace mezi EU, Ázerbájdžánem, Gruzii, Tureckem a Egyptem o intenzivnější spolupráci (Kratochvíl a Kuchyňková 2009: 76).



Zavedením funkce předsedy Evropské rady a vysokého představitele pro společnou zahraniční a bezpečnostní politiku pak Lisabonská smlouva posiluje do budoucna koherentní zahraničněpolitické akce Evropské unie. Tím by mělo dojít ke zlepšení kontinuity Unie v zahraničních vztazích včetně energetických s Ruskem (Termini 2009: 99 - 100). Zároveň tím Rusko do značné míry ztratí možnost v energetických otázkách obcházet EU unii a vést bilaterální jednání s členskými zeměmi.

### **3) Zintenzívnit středoevropskou energetickou spolupráci**

Vedle aktivnějšího zapojení v rámci energetické platformy Evropské unie se pro energetickou bezpečnost České republiky jako možná alternativa do budoucna jeví také středoevropská energetická spolupráce. Státy střední Evropy se společně snaží získat přístup k jiným zásobám než jsou zdroje z Ruska a o prodloužení stávajících ropovodů a plynovodů, vedoucích ze severu na jih.

V současné době středoevropské země usilují zejména o projekt propojení sever–jih pro státy Visegrádu. Pokud bude vybudován plynovod z Dánska do Polska a/nebo LNG terminál na severozápadě Polska, pak se nabízí diskuze o projektu zvýšení bezpečnosti dodávek plynu společně pro státy Visegrádu. Lze tak uvažovat o pokračování projektu jižním směrem ve směru podle již vybudovaných plynovodů přes jižní Moravu a dále ve směru na Slovensko, Maďarsko, Rakousko až do Chorvatska s napojením na terminál LNG Adria (Pačesova Zpráva 2008: 126).

### **4) Posílit roli vlastní energetické politiky při zajišťování energetické bezpečnosti**

V neposlední řadě lze ve stávajících klimaticko-zeměpisně-geopolitických podmínkách ČR budovat a posilovat energetickou bezpečnost následujícími způsoby:

Za prvé, kvantitativním posílením role jaderné energetiky v českém energetickém mixu – tzn. 1) zachovat současné úrovně výroby elektřiny z jádra, tedy prodloužení původně projektované životnosti JE Dukovany a JE Temelín, 2) vytvářet podmínky pro další kvantitativní a kvalitativní rozvoj jaderné energetiky ze strany státu.

Za druhé, realistickým hodnocením role obnovitelných zdrojů, tj. podporovat jejich rozvoj při vědomí, že jejich role bude v České republice řadu let pouze doplňková. Geografická poloha předurčuje ČR k omezenému využívání OZE k výrobě energie.

Za třetí, snižováním dodávek ropy a zemního plynu z jednoho zdroje na úroveň maximálně 65 % z celkové roční spotřeby a v dlouhodobém výhledu snižování spotřeby ropy a plynu. Dále zajištěním maximální možné kapacity strategických zásob ropy a zemního plynu pro případ energetické krize (Zajišťování energetické bezpečnosti ČR 2006: 15).



Za čtvrté, diverzifikováním producentů ropy a plynu. Jednou z cest, jak do budoucna snížit podíl Ruska na dodávkách zemního plynu pod 50 %, je dovoz zkapalněného plynu (LNG) z Alžírsko, Nigérie a dalších teritorií. Zkapalňování plynu by z této suroviny udělalo skutečně globální zboží, jakým je například ropa. Zmizela by totiž závislost na plynovodech a surovinu by bylo možné dopravovat speciálními tankery, a poté cisternami po železnici (Pačesova Zpráva 2008: 127, Zajišťování energetické bezpečnosti ČR 2006: 15).

Za páté, hledáním alternativních transportních cest pro existující dodávky ropy a zemního plynu. Diverzifikace zdrojů je dlouhodobá záležitost. Vedle chystaného plynovodu s názvem LBL, který by se měl od rakouské stanice v Baumgartenu přímo napojit na stávající plynovodní síť u Břeclavi, se v současnosti připravuje několik propojení české plynovodní soustavy do Německa, Polska a Rakouska. Nové plynovody by měly výrazně zvýšit bezpečnost dodávek zemního plynu do ČR. Jedná se o tyto následující projekty:

- 1) Plynovod Moravia, 30 kilometrů dlouhý plynovod, který propojí soustavy Polska a České republiky. Jeho kapacita by měla být 500 milionů kubických metrů plynu ročně.
- 2) Plynovod Nord Stream, který na dně Baltu přímo propojí Rusko s Německem. Na North Stream naváže ze severu Německa k našim hranicím plynovod Opal. Na ten se z Hory Svaté Kateřiny po Rozvadov připojí český plynovod Gazela. Kapacita plynovodní propojky Gazela bude 30 miliard kubických metrů zemního plynu ročně.
- 3) Plynovod Mozart, který propojí Rakousko s Českou republikou, kde by měl tento plynovod vyústit u Jindřichova Hradce (Matocha 2010).

## Závěr

Primárním cílem předkládaného research paperu bylo analyzovat energetické vztahy mezi Českou republikou a Ruskem a odpovědět na dvě hlavní otázky : (1) Proč jsou některé kroky ruské energetické politiky schopny ovlivňovat energetickou bezpečnost České republiky? (2) Jakými rozhodnutími může Ruská federace při využívání energie jako politického nástroje ohrožovat energetickou bezpečnost ČR?

Při zkoumání odpovědí vycházel příspěvek z hypotézy, že je to asymetrická vzájemná závislost v energetických vztazích mezi Českou republikou a Ruskou federací, která je zdrojem moci a vlivu Ruské federace, prosazovaných



prostřednictvím energetické politiky a má za následek citlivost a zranitelnost energetické bezpečnosti České republiky.

V tomto případě byla hypotéza verifikována. Na základě hodnocení kritérií dovozu ruské ropy a zemního plynu z Ruska do České republiky a stavem diverzifikace ČR. Následnou aplikací teorie vzájemné závislosti na vztahy mezi Českou republikou a Ruskou federací, dochází článek k závěru, že současnou energetickou spoluprací je možné definovat jako asymetrickou vzájemnou závislost s důrazem na zranitelnost (vulnerability asymmetric interdependence) zejména v dodávkách zemního plynu. Asymetrická interdependence pak ve svém důsledku působí jako zdroj moci Ruské federace na energetickou bezpečnost a způsobuje vyšší zranitelnost a citlivost České republiky. Tím byla zároveň zodpovězena první zkoumaná otázka.

K nalezení odpovědi na druhou otázku byly analyzovány některé postupy a projevy současné energetické politiky Ruska, které mohou negativně ohrozit zajištění stabilních a plynulých dodávek energie do České republiky. Jedná se například o proces monopolizace ruského energetického sektoru, využívání energie jako politického nástroje, úsilí Ruska o diverzifikaci odběratelů energie nebo snaha Moskvy o vstup na nové energetické trhy druhých zemí.

Na druhou stranu jednou z možností, kterou Česká republika vis-à-vis Rusku ve snaze snížit svoji závislost má, je intenzivnější prosazování energetické bezpečnosti v rámci Evropské unie a politická podpora nových alternativních tras unie (Keohane a Nye 2001: 13). Evropská unie může sehrát klíčovou roli ve snížení citlivosti a zranitelnosti České republiky. Zároveň pak Evropská unie jako celek může znatelně ovlivnit citlivost a zranitelnost Ruska a relativně vyrovnat asymetrii vzájemné závislosti mezi Českou republikou a Ruskem<sup>42</sup>.

Zlepšení pozice České republiky v energetických vztazích s Ruskem přinese také ratifikovaná Lisabonská smlouva, která posiluje koherentní zahraniční politiku Evropské unie. Pro energetickou bezpečnost České republiky je pak důležitý princip solidarity mezi členskými státy, který Lisabonská smlouva zavádí v energetické politice.

---

<sup>42</sup> Citlivost Ruska bude spočívat ve zmenšení odběru množství nerostných surovin. Zranitelnost Ruska se bude týkat nebezpečí snížení podílu na evropských trzích.



### Bibliografie

- Aalto, Pami (2008): *The EU-Russian Energy Dialogue: Europe's Future Energy Security*, Ashgate : University of Tampere.
- Akční plán EU pro zabezpečení dodávek energie a jejich solidární využití, (2008), on-line: <http://eur-lexeuropa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0781:FINCS:PDF>.
- Balzer, Harley (2005): *The Putin Thesis and Russian Energy Policy*. *Post-Soviet Affairs*, Vol. 21, No. 3, s. 210–225.
- Balzer, Harley (2006): *Vladimir Putin's Academic Writings and Russian Natural Resource Policy*. *Problems of Post-Communism*, Vol 51, No. 1, s. 48–54.
- Baldwin, A. David (eds. 1993): *Neorealism and neoliberalism: the contemporary debate*. New York: Columbia University Press 1993.
- Baldwin, A. David (1980): *Interdependence and Power*. *International Organization*, Vol. 34, No. 4 Autumn, s. 471–507.
- *Bezpečnostní strategie České republiky* (2003): on-line: [http://www.army.cz/assets/files/Bezpen\\_ostns\\_strategie\\_R-prosinec\\_2003pdf](http://www.army.cz/assets/files/Bezpen_ostns_strategie_R-prosinec_2003pdf).
- Brooks, Stephen, G. (1997): *Dueling Realism (Realism in International Relations)*, *International Organization*, Vol. 51, No. 3, Summer.
- Browning, Christopher (2008): *Reassessing Putin's Project Reflections on IR Theory and the West*, *Problems of Post-Communism*, Vol. 55, No. 5, s. 5–9.
- Burchill, Scott and Linklater, Andrew (eds. 2001): *Theories of International Relations*, Third edition, NY: Pelgrave Macmillan 2001.
- Dančák, Břetislav (eds. 2007): *Energetická bezpečnost a zájmy České republiky*, Masarykova univerzita Brno 2007.
- *Encyklopedie mezinárodních vztahů / Kratochvíl Petr, Drulák Petr (eds.2009)* 1. vydání, Praha: Portál.
- *Energetičeskaja strategija Rossiji na period do 2020 g.*, (2003): on-line: <http://www.minprom.gov.ru/docs/strateg/>.
- *Energetičeskaja strategija Rossiji na period do 2030 g.*, (2009): on-line: <http://www.energystrategy.ru/projects/docs/ES-2030.doc>.
- Hodač, Josef a Strejček, Petr (2008): *Politika Ruské federace v postsovětském prostoru a střední Evropě*, Brno: MU Brno.
- Horák, Slavomír (2008): *Vztahy Ruska a Střední Asie jako determinant „plynové bezpečnosti“ Evropy*. *Mezinárodní vztahy*, roč. 43, číslo 2, s. 39–61.
- Hynek, Nik a Skřítecký, Vít (2010): *Energetická bezpečnost podle českých atlantistů*, in: Drulák, Petr a Skřítecký Vít (2010 eds.) *Hledání Českých zájmů*. *Mezinárodní bezpečnost*, Praha UMV.
- Keohane, O. Robert (1993): *Achieving Cooperation Under Anarchy: Strategie and Institutions*. In: Baldwin, A. David (eds. 1993): *Neorealism and neoliberalism: the contemporary debate*. New York: Columbia University Press, s. 85–116.



- Keohane, O. Robert. (1984): *After hegemony : cooperation and discord in the world political economy*. 1st ed., New Jersey : Princeton University.
- Keohane, O. Robert. (eds. 1986): *Neorealism and its critics*, New York: Columbia University Press.
- Keohane, O. Robert and Nye, Joseph (2001): *Power and Interdependence*, 3rd edition Longman.
- Konsolidované znění Smlouvy o Evropské unii a Smlouvy o fungování Evropské unie (duben 2008), on-line:<http://www.consilium.europa.eu /uedocs /cms Upload/ st06655.cs08.pdf>.
- Kratochvíl, Petr (2005): *Česká republika a Rusko: Jak dál po rozšíření EU?*, ÚMV Praha.
- Kratochvíl, Petr a Kuchyňková, Petra (2009): *Between the Return to Europe and the Eastern Enticement: Czech regione to Russia*, East European Studies Vol. 1, Budapest.
- Larsson, Robert (2006): *Russia's Energy Policy: Security Dimensions and Russia's Realibity as an Energy Supplier*, FOI Swedis Defence Resaerch Agency, Scientic Report March.
- Leal-Arcas, Rafael (2009): *The EU and Russia as Energy Trading Partners: Friend or Foes?* European Foreign Affairs Review. Vol 14, Issue 2, August, s. 337–366.
- Legvold, Richard (2008): *Russia's Strategic Vision and the Role of Energy*. In: *The National Bureau of Asian Research Informing and Strengthening Policy*, Vol. 19, No. 2, July.
- Litera, Bohuslav (eds. 2006): *Energie pro Evropu. Energetická spolupráce Ruska a zemí postsovětského prostoru s Evropskou unií*. Praha: Eurolex Bohemia.
- Loužek, M. (2009, eds.): *Energetická politika*, č. 76, Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku.
- Macháček, Jan (2009): *Poprask na ropné laguně*, Respekt 36/2009, s. 25 – 27.
- Málek, Tomáš (2008): *Pohled Ruské federace na energetickou politiku*. in: Prorok, Vladimír (2008 eds.): *Energetická bezpečnost – geopolitické souvislosti*, Praha: Vysoká škola mezinárodních a veřejných vztahů Praha 2008, s. 232–238.
- Matocha, P. (2010): *Pět plynovodů k energetické bezpečnosti Česka*, EURO 5. 1. 2010.
- Milov, Vladimir (2006): *The Use of Energy as a Political Tool*, EU-Russia Centre Review, May, on-line: <http://www.eu-russacentre.org>.
- Milov, Vladimir (2008): *Russia and the West – The energy factor*, Institute français des relations internationales + Center for Strategic and International Studies, July.
- Nye, Joseph, jr. (2007): *Understanding International Conflicts. An Introduction to Theory and History* , 6th Edition, Harvard University Longman.



- Orban, Anita. (2008): Power, Energy and the New Russian Imperialism. Praeger Security International.
- Pačeses Václav (2008): Zpráva Nezávislé odborné komise pro posouzení energetických potřeb České republiky v dlouhodobém časovém horizontu. Verze k oponentuře, 30.9. 2008.
- Petersen Alexandros (2009): The Molotov-Ribbentrop Pipeline Germany is aiding Russia's run around Central Europe. The Wall Street Journal, November 9.
- Powell, Robert (1994): Anarchy in International Theory: the Neorealist-Neoliberal Debate, International Organization, Vol 478, No.2, s. 313-344.
- Prozorov, Sergei, (2006): Understanding Conflict between Russia and the EU: The Limits of Integration, Palgrave Mcmillan.
- Proedrou, Filippou. (2007): The EU-Russia Energy Approach under the Prism of Interdependence. European Security, Vol.16, Nos 3-4, September-December, s. 329–355.
- Ročenka Surovinové zdroje ČR (2007): on-line: [http://www.geofond.cz/dokumenty/nersur\\_rocenky/rocenka\\_2007.pdf](http://www.geofond.cz/dokumenty/nersur_rocenky/rocenka_2007.pdf).
- Schneider, Jiří (2006): Energetická bezpečnost z české perspektivy. Zahraniční politika, ročník X., číslo 1, s. 19–20.
- Státní energetická koncepce České republiky, Ministerstvo průmyslu a obchodu Praha – říjen 2009, on-line: <http://www.mpo.cz/kalendar/download/71707/priloha002.pdf>.
- Stubbs Richard & Underhill Geoffrey.R.D. (2006): Political Economy and the Changing Global Order, Oxford University Press.
- Tichý, Lukáš (2009a): Bruselský rybář v Kaspickém moři & plynová bezpečnost ČR, natoaktual.cz, on-line: [http://www.natoaktual.cz/na\\_analyzy\\_m02](http://www.natoaktual.cz/na_analyzy_m02).
- Tichý, Lukáš (2009b): Dvě kola rusko-ukrajinské plynové krize 2009, on-line: <http://www.euroskop.cz/45/11211/clanek/dve-kola-rusko-ukrajinske-plynove-krize-2009/>.
- Tichý, Lukáš (2009c): Energetická bezpečnost České republiky a (energetické) vztahy s Ruskou federací, in: Kořan, Michal (2009 eds.) Česká zahraniční politika v zrcadle sociálně-vědního výzkumu, ÚMV Praha, s. 99-123.
- Tichý, Lukáš (2008): Energie a bezpečnost jejích dodávek ve vztazích EU a Ruska. Mezinárodní politika, ročník 32 (2008), číslo 8, s. 25–28.
- Tichý, L. (2009d): Pokračování energetických zájmů a vlivu Ruské federace ve střední Evropě, natoaktual.cz, on-line: [http://www.natoaktual.cz/pokracovani-energetickych-zajmu-a-vlivu-ruske-federace-ve-stredni-evrope-1lx-/na\\_analyzy.asp?c=A091109\\_113936\\_na\\_analyzy\\_m02](http://www.natoaktual.cz/pokracovani-energetickych-zajmu-a-vlivu-ruske-federace-ve-stredni-evrope-1lx-/na_analyzy.asp?c=A091109_113936_na_analyzy_m02).
- Tichý, Lukáš (2009e): Význam jižního Kavkazu pro energetickou politiku EU. Mezinárodní politika, ročník 33, číslo 4, s. 12–15.



- Ungermann Jaroslav (2010): Nové linie ropovodů a plynovodů ve východní Evropě, on-line: [http://juniors.wbs.cz/nove\\_linie\\_ropovodu\\_a\\_plynovodu\\_ve\\_vychodni\\_evrope.pdf](http://juniors.wbs.cz/nove_linie_ropovodu_a_plynovodu_ve_vychodni_evrope.pdf).
- Waisová, Šárka (eds. 2008): Evropská energetická bezpečnost, Plzeň : Aleš Čeněk, s. r. o.
- Waltz, Kenneth, N. (1979): Theory of International Politics. New York: Columbia University Press.
- Wendt, Alexandr (1999): Social Theory of International Politics. Cambridge: Cambridge University Press.
- Yergin, David (2006): Ensuring Energy Security, Foreign Affairs, Vol. 85, No 2, pp.70–82.
- Zajištění energetické bezpečnosti ČR, stav a riziko realizace hrozeb (2006), on-line: <http://www.novysmer.cz/content/view/322/52/>.
- Zaplatílek, Jan (2007): Zásobování České republiky ropou, Pro-Energy Magazín, ročník 1., číslo 2, s. 68–71.
- Zpráva o připravenosti České republiky na možnou další plynovou krizi (2009).

Uvedené elektronické zdroje ověřeny ke dni 1. 6. 2010.



### Přílohy

Mapa č. 1. Plynovody v České republice



Zdroj: ceskenoviny.cz

Mapa č. 2 Plynovody v Evropě



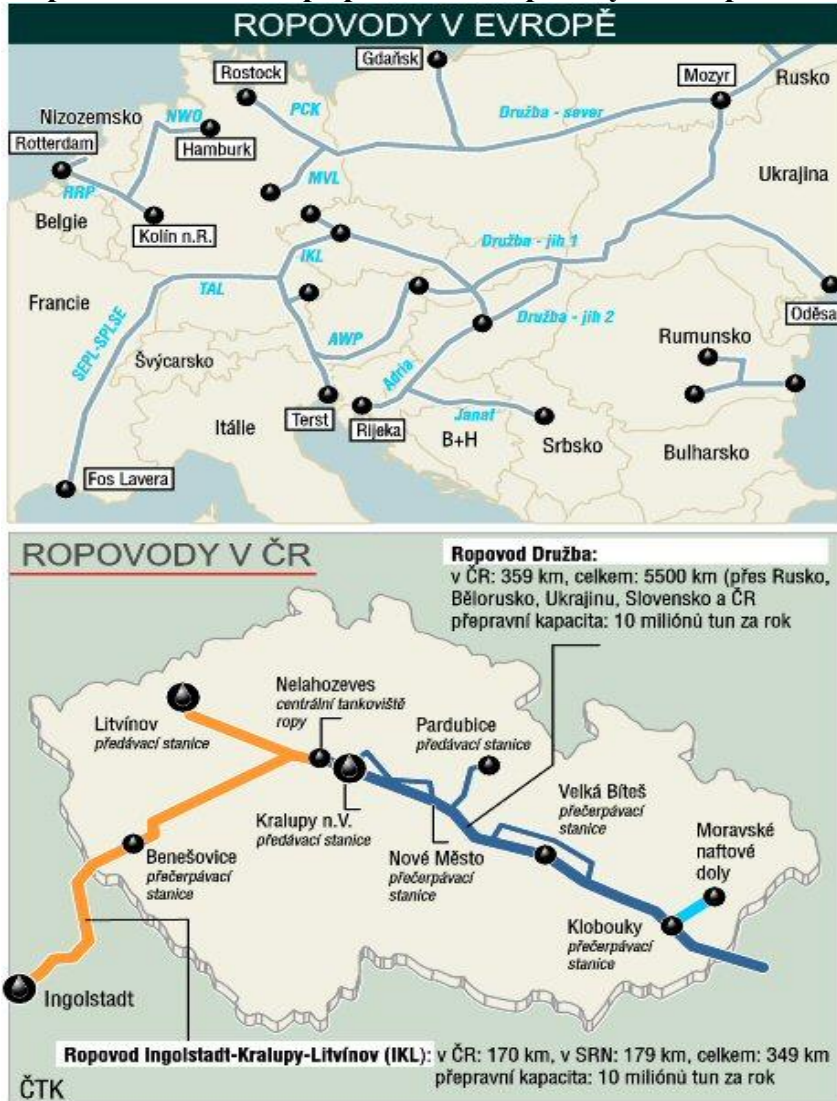
Chystaný plynovod Nabucco, který má přivést plyn z oblasti střední Asie do Evropy, nebude hotov dříve než v roce 2015. Stavba dlouhá 3 300 km by měla stát asi osm miliard eur.

ČTK

Zdroj: ceskenoviny.cz



Mapa č. 3 Současné i připravované ropovody v Evropě



Zdroj: ceskenoviny.cz



Asociace  
pro mezinárodní  
otázky  
Association  
for International  
Affairs

# Research Paper 2/2010

Energetické vztahy mezi Českou republikou a Ruskou federací

–  
Červenec 2010

## O autorovi

Lukáš Tichý (1982). Student prezenčního doktorského studia, obor Mezinárodní vztahy a evropská studia, na Metropolitní univerzitě Praha, kde od akademického roku 2010/11 přednáší předmět Vztahy EU-Rusko. V rámci doktorského studia působí jako vědecký pracovník na Ústavu mezinárodních vztahů, kde se zabývá problematikou vztahů mezi Evropskou unií a Ruskou federací a energetickou bezpečností. V současné době spolupracuje s Asociací pro mezinárodní otázky jako člen Východoevropského programu a Energetické pracovní skupiny.



## Asociace pro mezinárodní otázky

Asociace pro mezinárodní otázky (AMO) je nevládní organizace založená za účelem výzkumu a vzdělávání v oblasti mezinárodních vztahů. Základním posláním AMO je přispívat k hlubšímu porozumění mezinárodnímu dění. Díky svým aktivitám a již více než desetileté historii je AMO vnímána jako přední nezávislý zahraničněpolitický think-tank v České republice.

K dosažení svých cílů Asociace:

- formuluje a vydává studie a analýzy;
- pořádá mezinárodní konference, expertní semináře, kulaté stoly, veřejné diskuse;
- organizuje vzdělávací projekty;
- prezentuje kritické názory a komentáře k aktuálnímu dění pro domácí a zahraniční
- média;
- vytváří příznivější podmínky pro růst nové generace expertů;
- podporuje zájem o disciplínu mezinárodních vztahů mezi širokou veřejností;
- spolupracuje s řadou dalších domácích i zahraničních institucí.